

A U R A

TIDSKRIFT FÖR AKADEMISKA STUDIER AV NYRELIGIOSITET

Hva er religion i dag? Essay over Secular Beats Spiritual: The Westernization of the Easternization of the West av Steve Bruce

Margrethe Løøv

Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet, Vol. 10 (2018), 90–99.
doi: <https://doi.org/10.31265/aura.527>

De första tio årgångarna, utgivna mellan 2009 och 2018, av *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2000-4419) publicerades ursprungligen i tryckt format. Från och med volym 11 (2020), har tidskriften omarbetats till en diamond open access-tidskrift, och har bytt namn till *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2703-8122). Samtliga artiklar, redaktionella texter och bokrecensioner från volymerna 1–10 publiceras nu online med open access (Creative Commons BY-SA 4.0 licence) med tillstånd från författarna.

For the first ten volumes, published between 2009 and 2018, *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2000-4419) was exclusively available in printed form. Starting with volume 11 (2020), the journal is re-envisioned as a diamond open access journal and will be renamed *Aura: Tidskrift för akademiska studier av nyreligiositet* (ISSN: 2703-8122). All articles, editorials, and reviews from volumes 1–10 are published online in open access form (Creative Commons BY-SA 4.0 licence) with the permission of the author(s).

Hva er religion i dag?

Essay over *Secular Beats Spiritual: The Westernization of the Easternization of the West* av Steve Bruce.

Oxford: Oxford University Press, 2017.

Margrethe Løov

Anthony William, bedre kjent som *Medical Medium*, er et av mange eksempler på aktører som kombinerer en alternativreligiøs verdensanskuelse med et livsbejænde fokus på helse og velvære. William hevder å være født med en “unique ability to converse with Spirit of Compassion who provides him with extraordinarily accurate health information that’s often far ahead of its time” (Medical Medium 2019). Denne kanaliserte innsikten er blitt popularisert gjennom de bestselgende bøkene *Medical Medium* (2015), *Life-Changing Foods* (2016), *Thyroid Healing* (2017), *The Liver Rescue* (2019) og *Celery Juice* (2019), samt flere Instagram-kontoer som forteller hvordan ulike planter, og særlig selleri, kan føre til bedre helse og økt velvære. At innsikt fra guder, ånder, engler og andre oversanselige vesener blir brukt for tilsynelatende verdslige formål er vanlig i nyreligiositeten. På mange måter kan aktører som William sies å ha tatt religionen “ned på jorda”: mens Jesu rike ikke var av denne verden (Joh 18:36), fremholder alternativ spiritualitet gjerne at frelsen er å finne her, i dette livet, av deg og ingen andre. Steve Bruce har tidligere omtalt nyåndeligheten som “another false dawn for the sacred” og hevdet at den er lite religiøs, i og med at folk i liten grad er villige til å hengi seg til en tro og til å følge et religiøst fellesskap (Bruce and Voas 2007: 59). Hvorfor sellerijus likevel kan ha noe med religion å gjøre, er noe av det jeg vil diskutere i forbindelse

med Bruces siste bok: *Secular Beats Spiritual: The Westernization of the Easternization of the West*.

Secular Beats Spiritual viderefører argumenter som Steve Bruce tidligere har presentert i blant annet *Religion in the Modern World: From Cathedrals to Cults* (1996), *God is Dead: Secularization in the West* (2002) og *Secularization: In Defence of an Unfashionable Theory* (2011). En rød tråd i Bruces forfatterskap er ideen om at den vestlige verden gjennomgår en radikal sekulariseringsprosess, hvor ikke bare religionenes politiske og sosiale betydning minker, men hvor også folk blir stadig mindre religiøse. Bruce retter hovedsakelig fokus mot dette siste poenget i *Secular Beats Spiritual*. Privatreligiøsitet er vanskeligere å observere og måle enn religionens plass i samfunnet, og spørsmålet om hvorvidt det har foregått en sekularisering også på det private plan har vært langt mer omstridt enn samfunnsmessig sekularisering. Forskere som Paul Heelas og Linda Woodhead (2005) og Grace Davie (2002) har argumentert for at mye av det som fortone seg som sekularisering egentlig er religiøse endringsprosesser, og at vi derfor bør være forsiktige med å konkludere med at religionen er på vikende front. I *Secular Beats Spiritual* går Bruce til angrep på det han kaller “not-decline-just-change” - skolen (s. 14), og fremholder at mye av det vi på norsk gjerne omtaler som “nyreligiøsitet” i bunn og grunn bygger på sekulariserte forestillinger og målsetninger.

Dette overordnede argumentet underbygges av fem empirisk orienterte kapitler. Kapitlet “Contemporary Spirituality” tar for seg sentrale kjennetegn ved nyåndelighet/New Age. Som resten av boka er kapitlet preget av anekdoter om utvalgte eksempler som mer spesifikt knytter utlegningen til britiske forhold. Det påfølgende kapitlet “Yogins and Yoga” presenterer meditasjonsbevegelser med hinduiske røtter, samt yoga og meditasjon i mindre organiserte (og mer sekulariserte) former. “Buddhism Religious and Secular” inneholder en liknende analyse av fenomener av buddhistisk opprinnelse. Et mer overraskende kapittel er “Islam: The Unpillaged Eastern Religion”, som belyser den relative mangelen på islamsk-inspirerte bevegelser, ideer, praksiser og symboler på det nyåndelige feltet. Bruce identifiserer både tilstedeværelsen av en autoritativ tradisjon og den sterke tilstedeværelsen av muslimske innvandrere i vesten som årsaker til dette. En faktisk tilstedeværelse av en levende religiøs tradisjon hindrer den kreative omarbeidingen som

kreves i prosesser av kulturell appropriering. Det siste empiriske kapitlet, “Counting the Spiritual”, skiller seg fra de andre ved at det har et kvantitativt fokus. Bruce presenterer her data fra britiske folketellinger (“censuses”) som inkluderer data om religiøs tro, selvbetegnelse og tilhørighet. Bruce gjennomgår også tall fra Scottish Social Attitudes Survey, Heelas og Woodheads Kendal-prosjekt (Heelas and Woodhead 2005), samt opplagstall for britiske blader med en alternativ profil.

På bakgrunn av denne gjennomgangen konkluderer Bruce – ikke overraskende – med at det sekulære slår det spirituelle. Antallet som følger nye religiøse bevegelser og livssyn er i utgangspunktet såpass lavt at de kvantitativt sett ikke fyller tomrommet som har fulgt i kjølvannet av kristendommen. Bruce mener at mange religiøse tradisjoner og praksiser av østlig (nærmere bestemt hinduisk eller buddhistisk) opprinnelse i en vestlig kontekst er blitt så sekulariserte at de heller ikke kvalitativt kan forstås som religion. En popularisert versjon av Feng Shui har eksempelvis redusert tradisjonell kinesisk geomantikk og filosofi til “fem banaliteter og en brannfare” (s. 114). Ifølge Bruce er det bevegelsene som i størst grad har tilpasset seg et vitenskapelig verdensbilde og en vestlig livsstil som har fått størst oppslutning. Yoga som treningsform har eksempelvis blitt et relativt populært fenomen, men har langt på vei blitt løsrevet fra den hinduiske tradisjonen, og opptrer først og fremst som en sekulær treningsform. Verdensbekreftende bevegelser, som også tenderer mot å være de mest sekulære, har jevnt over fått større oppslutning enn verdensfornektende nye religioner. Vi er altså vitne til en vestliggjøring – forstått som sekularisering – av religiøse tema fra andre kulturer. Denne delkonklusjonen viser seg allerede i undertittelen “The Westernization of the Easternization of the West”, som spiller videre på boka *The Easternization of the West* av Colin Campbell (2007).

Det er ingen grunn til å betvile at det har foregått en sekularisering i Nord-Europa. De store nasjonalkirkene har opplevd et fall i antall medlemmer. En betydelig andel voksne medlemmer har meldt seg ut, og rekrutteringen av nye generasjoner gjennom dåp og nyinnmeldinger er synkende. Større spørreundersøkelser som International Social Survey Programme og European Values Survey viser en tilbakegang i kristne trosforestillinger. Selv om det er en viss oppslutning om ideer som for eksempel sjelevandring, karma og en upersonlig “livskraft”, er

oppslutningen om alternativreligiøse forestillinger ikke stor nok til å gjenvinne terrenget kristendommen har tapt. Antallet mennesker som har konvertert til de mer religiøse versjonene av moderne meditasjonsbevegelser er såpass lavt at det ikke kan veie opp for millionene av mennesker som har vendt seg bort fra tradisjonell kristendom (s. 103, 177).

Likevel blir det for enkelt å dømme religion nedenom og hjem, slik Bruce gjør i denne boka. Fokuset på det kvantitative tapet av religion skygger over for diskusjoner av kvalitative endringer på religionsfeltet. Bruce beskriver “decline” og “change” som motpoler. Etter mitt syn er det neppe snakk om enten eller, men snarere om parallelle prosesser som påvirker hverandre. Kristendommens minkende rolle i Nord-Europa har åpnet opp for nye religionsformer. Sentrale verdier og ideer i samtidsspiritualiteten er videre formulert som en kritikk mot etablert religion, noe som kan tenkes å ytterligere utfordre tradisjonen. Det at yoga, meditasjon, mindfulness og urtemedisin har blitt såpass utbredt i vestlige land vitner om en mer omfattende og substansiell endring enn det som kommer frem gjennom Bruces analyse.

Presentasjonen av nyåndeligheten fremstår i det hele tatt som nokså overflatisk og sjablongmessig. *Secular Beats Spiritual* er ment som et debattinnlegg snarere enn en systematisk og åpen analyse av feltet. Boka fremstår som en selektiv lesning av et lite utvalg kilder som er ment å underbygge en konklusjon som er gitt på forhånd (det sekulære slår det spirituelle). Den polemiske tonen er samtidig det som gjør *Secular Beats Spiritual* til en lesverdig bok. Bruce er tilsynelatende lite begeistret for store deler av nyåndeligheten. Han harselerer åpent over det han omtaler som “banalities”, “trivialization”, “distortion” og “bastardization” (se f.eks. s.114-117). Bruces eksempler er neppe representative for nyåndeligheten som helhet, men opptrer som humoristiske bidrag i analysen. Med en skarp analytisk brodd og fandenivoldsk holdning har Bruce lagt til rette for en god leseropplevelse.

Mye av grunnen til at Bruce er såpass negativ på religionens vegne bunner i hans religionsforståelse. Slik jeg leser ham, bygger *Secular Beats Spiritual* – og Bruces øvrige forfatterskap – på en gammeldags religionsforståelse som langt på vei bruker protestantisk kristendom som målestokk for religion som fenomen. Bruce setter blant annet opp *tro*

som kriterium for at noe skal betegnes som religion.¹ Personlig tro er helt sentralt i protestantismen, men tillegges ikke like stor vekt i andre kristne retninger eller enkelte asiatiske tradisjoner. I og med at religionsfaget opprinnelig vokste fram i den nord-europeiske kulturkretsen, har protestantismen i stor grad fått prege hvordan religion som fenomen er blitt forstått (Hjelde and Krogseth 2007). Det såkalte “verdensreligionsparadigmet” kan ses i forlengelse av dette perspektivet, og har i økende grad blitt kritisert for ikke å favne om kulturuttrykk som setter eksistensiell søken og mening inn i nye rammer (Sutcliffe 2013).

Verdensreligionsparadigmet viser seg hos Bruce blant annet i kappittelinnndelingen, som nettopp fokuserer på nyåndelighetens variasjoner over de store religionene islam, buddhisme og hinduisme. Det kommer også til uttrykk i et sterkt fokus på *deltakelse* i organisert religiøs aktivitet, som hos Bruce fremstår nærmest som et kriterium for individuell religiøsitet. Bruce avskriver for eksempel mange aktører i Kendal-studiens holistiske miljø med at de også deltar i kristne fora. I forbindelse med Scottish Attitudes Survey konkluderer Bruce med at andelen av skotter som kan regnes som New Age neppe er mer enn et par prosentpoeng “if we are trying to gauge the size of the New Age spirituality population defined in much the same way as we would define and gauge active Christians” (s. 137). Dette vitner om en konservativ religionsforståelse, og ender i en avskrivning av store deler av det nyåndelige feltet som religionsvitenskapelig uinteressant. Men et sentralt poeng ved samtidsspiritualiteten er nettopp at den er formulert som en kritikk av etablerte religionsformer, og derfor ikke lar seg måle og forstå på samme måter som tradisjonell kristendom.

Vektleggingen av kvantitativt omfang fremfor kvalitativ endring gjør at mye av det religionshistorisk interessante ved samtidsspiritualiteten går under radaren hos Bruce. Mye, om ikke mesteparten, av aktiviteten på det alternative feltet skjer utenfor organiserte rammer. Skal man av den grunn avskrive den som sekulær og religiøst irrelevant? La oss vende tilbake til Anthony William og sellerien. Få vil vel betvile at selleri er en observerbar, organisk substans, og at det å

---

¹ Bruce definerer religion som “beliefs and actions predicated on the existence of some supernatural being (or, to encompass karma, some impersonal agency) with the power of moral judgement.” (s. 15).

konsumere sellerijus vil være i tråd med myndighetenes vitenskapelig baserte kostholdsråd. Men for mange av Anthony Williams tilhengere er selleri mye mer enn en grønnsak. William ser ut til å mene at de fleste sykdommer kan kureres ved hjelp av en plantebasert diett, og fremhever spesielt sellerijus som et helbredende remedium. William er selverklært grunnlegger av den globale sellerijusbevegelsen (“Global Celery Juice Movement”). William poster hyppig informasjon og vitnesbyrd om selleriens helbredende kraft på sin egen Instagram-profil (@magicalmedium), som har 1.6 millioner følgere. I tillegg driver han Instagramkontoene @celeryjuicebenefits og @celeryjuiceheals med til sammen 300 000 følgere og hjemmesiden www.celeryjuice.com. At sellerijus kan knyttes til verdensbilder, terminologi og frelsesforestillinger som ofte assosieres med religion ser vi ikke minst i de mange innleggene fra Williams følgere på disse profilene. Samantha skriver for eksempel:

Celery juice is not just a one time thing. It's not a temporary solution to a long term problem. It's not a thing to try just because it's the “hot” item of the day. It's not a trend, not a game, not a toy. It's an incredible medicinal healing herb that Spirit of the Most High, Spirit of Compassion has brought to us via the Medical Medium. (...) So, next time you hear someone say that celery is a fad or a hoax or whatever, please tell that person the truth – that celery juice is a pure, God-given miracle that has been given to us to help heal our bodies, spirit and soul. And it should be treated with the utmost respect, integrity and as a cherished blessing. (@abundanthealthplus, <https://www.instagram.com/p/BuBq3ZigPMU/>)

Vi ser altså at kunnskapen om selleri kobles til en høyere makt. William selv hevder at han gjennom å kanalisere budskap fra “Spirit” har hjulpet utallige mennesker med å finne årsaken til ulike sykdommer og naturlige botemidler, et budskap Samantha her kobler til ideen om en gud som kan velsigne menneskene med mirakler. Selleri kan bidra til å helbrede kropp, sinn og sjel. Betoningen av alle disse dimensjonene henter mot et holistisk syn på mennesket, uten at dette er en systema-

tisk gjennomgang av Samanthas verdensbilde. De avsluttende ordene om at sellerijus bør behandles med respekt og som en velsignelse (fra en høyere makt) peker videre mot en slags helliggjøring av sellerien, ikke ulikt katolske relikvier, hinduiske gudestatuer og profeter i islam.

Sellerijusbevegelsen kan også tjene som eksempel på nye organisasjonsformer på det nyåndelige feltet. I likhet med flere andre forskere (Heelas 1996; Chryssides 2007; Hammer 2001) identifiserer Bruce individualisme som et sentralt kjennetegn ved nyåndeligheten. Ifølge Bruce er individualismen en viktig nøkkel til å forstå hvorfor nye religiøse bevegelser og mindre koordinerte deler av det kultiske miljø ikke har kunnet skape slagkraftige, alternativreligiøse erstatninger for kristne trossamfunn. Bruce hevder at individualisme “removes a necessary condition for the creation and maintenance of any shared religion” (s. 176). Nyreligiøsitet er ikke én religion med en felles organisasjon, institusjon, skrift og leder. Dette behøver imidlertid ikke å bety at det ikke finnes noen felles sosiale strukturer og fellesskap som binder feltet sammen. Selv om aktørene selv gjerne fremstiller seg som religiøse individualister, er det mye som tyder på at de inngår i et sosialt felt hvor deltakerne er mer påvirket av hverandre enn de selv er klar over (Hammer 2010; Sutcliffe 2017). Sellerijusbevegelsen er løst organisert. Aktiviteten drives i stor grad over nettbaserte sosiale medier. Relasjonene mellom aktørene som er involvert er uformelle, og kommunikasjonen dem imellom er som oftest begrenset til likerklipp eller korte skriftlige kommentarer. Om sellerijusbevegelsen er å forstå som bevegelse i sosiologisk forstand kan man selvfølgelig problematisere; selv om deltakerne bruker et felles middel, er det ikke sikkert at de jobber mot et felles mål.² Likevel – det at slike fenomener finnes, og at det oppstår sosiale fellesskap og strukturer med klare lederskikkelser (Anthony William), dogmer (selleri helbreder) og felles rituell praksis (å drikke sellerijus på tom mage hver morgen), vitner om at samtidens teknologi og samfunnsform gjør det mulig å etablere fellesskap på nye måter enn tidligere.

Spørsmålet om hvorvidt fenomener som Anthony Williams sellerijusbevegelse kan sies å ha en religiøs dimensjon bunner ut i et annet

---

² En sosial bevegelse kan forstås som en større gruppe mennesker som deler felles ideer og verdier og jobber mot et felles mål (Melucci 1989).

spørsmål: Hva er egentlig religion? Dette er ikke stedet for å diskutere religionsdefinisjoner eller ulike teoretiske modeller av religion som fenomen. Jeg vil likevel avslutte med noen ord om teoribygging mer generelt, og betone viktigheten av at samtidige fenomener også gis plass i religionsfagets teori. Definisjoner forsøker, som all teori, å si noe generelt om et mangfold av empiriske fenomener. Om religionsfaget skal være på høyde med tiden er det viktig at nye former for religionsutøvelse også får prege dets teorier og definisjoner. Som Steven Sutcliffe skriver:

The aim is to recover and to retheorize the data 'from below', based on levels or layers of practice closer to the ground, rather than continuing to assimilate expressions to a conceptual scheme like the world religions paradigm which is rolled out 'from above' and which largely serves to legitimate the self-representations and vested interests of various social elites. (2013: 18)

Nyreligiøsiteten utfordrer på mange måter religionsvitenskapens etablerte definisjoner av hva religion er. Mens Bruce avskriver nye former for eksistensiell meningsskaping som sekulariserte versjoner av autentisk religiøst tankegods, mener jeg vi heller bør legge utfordringene til grunn for faglig selvransakelse. I møte med fenomener som Anthony Williams sellerijusbevegelse møter den religionshistoriske fagtradisjonen sine egne begrensninger. I stedet for å konkludere med at dette ikke angår oss, bør vi ta opp invitasjonen til selvrefleksjon og nytenkning i undersøkelsen av nye former for religion.

Litteratur

- Bruce, Steve (1996). *Religion in the Modern World: From Cathedrals to Cults*. Oxford: Oxford University Press.
- Bruce, Steve (2002). *God is Dead: Secularization in the West*. Oxford: Blackwell.
- Bruce, Steve (2011). *Secularization: in defence of an unfashionable theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Bruce, Steve og Voas, David (2007). "The Spiritual Revolution: Another False Dawn for the Sacred". I: Flanagan, Kieran og Jupp, Peter C. (red.) *A Sociology of Spirituality*. London: Ashgate, s. 43-62.
- Campbell, Colin (2007). *The Easternization of the West: A Thematic Account of Cultural Change in the Modern Era*. Boulder: Paradigm.
- Chrystides, George (2007). "Defining the New Age". I: Kemp, Daren og Lewis, James R. (red.) *A Handbook of New Age*. Leiden: Brill, s. 5-24.
- Davie, Grace (2002). *Europe: The Exceptional Case*. London: Darton, Longman and Todd.
- Hammer, Olav (2001). *Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age*. Leiden: Brill.
- Hammer, Olav (2010). "I Did It My Way? Individual Choice and Social Conformity in New Age Religion". I: Aupers, Stef og Houtman, Dick (red.) *Religions of Modernity: Relocating the Sacred to the Self and the Digital*. Leiden: Brill.
- Heelas, Paul (1996). *The New Age Movement: The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Oxford: Blackwell.
- Heelas, Paul og Woodhead, Linda (2005). *The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Oxford: Blackwell.
- Hjelde, Sigurd og Krogseth, Otto (2007). *Religion – et vestlig fenomen? Om bruk og betydning av religionsbegrepet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Medical Medium (2019). Meet Anthony William. <https://www.medicalmedium.com/> (19.02.2019)
- Melucci, Alberto (1989). *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society*. Philadelphia: Temple University Press.
- Sutcliffe, Steven J. (2013). "New Age, world religions and elementary forms". I: Sutcliffe, Steven J og Gilhus, Ingvild Sælid (red.) *New Age Spirituality: Rethinking Religion*. Durham: Acumen, s. 17-34.

- Sutcliffe, Steven J. (2017). "Seekership revisited: Explaining traffic in and out of new religions". I: Gallagher, Eugene V. (red.) *Visioning New and Minority Religions: Projecting the future*. Abingdon: Routledge, s. 33-46.
- William, Anthony (2015). *Medical Medium*. Carlsbad: Hay House.
- William, Anthony (2016). *Life-Changing Foods*. Carlsbad: Hay House.
- William, Anthony (2017). *Thyroid Healing*. Carlsbad: Hay House.
- William, Anthony (2019). *Liver Rescue*. Carlsbad: Hay House.
- William, Anthony (2019). "Meet Anthony William" <https://www.medicalmedium.com/> (19.02.2019)
- William, Anthony (2019). *Celery Juice*. Carlsbad: Hay House.